

Veszélyes vizeken – 45 percig

Lukács Gabriella

Az idei Színház-Dráma-Nevelés rendezvényen 45 perces drámaóra megtartására kértek fel. Magam is tanítók iskolában drámát, így tudom, milyen nehéz a foglalkozást egy tanítási órára tervezni. Úgy döntöttem, hogy a Veszélyes vizeken 135 perces változatát (megjelent A dráma tanítása – segédlet az 1-4. évfolyamon tanítóknak című kötetben, szerk. Kaposi László) rövidítem egy tanórára. Az eredeti foglalkozás fő vonalát tartottam meg, az összes mellékzsalat kihagytam. A gyerekek végig a hajó tiszteinek szerepét játszhatják, így jutnak el ugyanahhoz a döntési helyzethez, és döntésük hasonló következményeihez.

Csoport: A foglalkozást 4-5. osztályosoknak ajánljuk, akár kezdő csoporttal is játszható.

Körülmények: A drámaóra egy tanórát igényel. A helyszíne lehet az osztályterem.

Tanári felkészültség: A tanár egyik legfőbb eszköze a szerepbe lépés lesz.

Kellékek: csomagolópapír vagy tábla; térképvázlat; írószerek; székek a különböző színhelyek kijelöléséhez; asztal a távirószobához; könyv, kulcs

Téma: Két utasszállító hajó gyorsasági versenyről játszunk. A szereplők dönteni kényszerülnek: vállalják-e a jégheggyel való összeütközés kockázatát a győzelem érdekében.

Történet: A drámaóra alapötletét Dékány András S.O.S. Titanic című regénye adta.

Fókusz: Mit tegyünk, ha egy nagy jutalommal kecsegtető verseny mindannyiunk – és mások – életének kockáztatásával jár?

Keret: Egy luxushajó tiszteit fogjuk játszani.

Tanulási terület: felelősség a ránk bízott javakért és életekért

Narráció

Játékunk 1910-ben játszódik, amikor a tengeri hajózás igen fontos szerepet játszott a közlekedésben. Gőzhajók vitték a különféle árucikkeket egyik földrésről a másikra; a tengerparti országok hadseregei hadihajó-flottákat tartottak fenn. A hajógyárak egyre nagyobb, szebbnél szebb utasszállítókat gyártottak. A hajózási vállalatok között óriási volt a verseny: ki tud kényelmesebb, gyorsabb, biztonságosabb utazást ígérni az embereknek.

A két legnagyobb angol hajótársaság, a Fehér Csillag és a (csak képzeletbeli) Londoni Hajózási Társaság fontos szerepet játszik történetünkben.

Szerep a falon

Tisztázzuk, hol helyezkednek el a ranglétrán a hajó tisztek, és hogy nagyjából mi a feladatuk. Ezután írjuk egy emberalakot ábrázoló csomagolópapírra (táblára), milyen jellemző tulajdonságokkal ruháznánk fel AZ IDEÁLIS TISZT figuráját.

Narráció

A kapitány a tengeren való tartózkodás idején élet és halál ura: mindenben ő dönt, a legénység és az utasok kötelesek engedelmessé válni neki. Ugyanakkor mindazért, ami történik, övé a felelősség.

A mi hajónk kapitánya egy „vén tengeri medve”, Harrison kapitány.

Egész csoportos improvizáció

Narráció: Két nappal az indulás előtt Harrison kapitány összehívta azokat a tiszteket, akik a gyönyörű, új hajó, az Afrodité első útján, az ő irányítása alatt teljesítenek majd szolgálatot. Délután hat órakor, percre pontosan a megbeszélt időben belép a terembe Harrison, akit tisztjei állva, tisztelegve köszöntenek.

A kapitányt a tanár játssza. Lépünk a tisztek szerepébe!

A kapitány üdvözlöli a tiszteket („Uraim! Igen nagy öröömre szolgál, hogy Önök mindannyian késés nélkül megjelentek. Hiába, ez egy válogatott társaság.”) Elmondja, hogy a két legnagyobb angol hajótársaság, a Fehér Csillag Hajózási Vállalat (vagyis mi) és a Londoni Hajózási Társaság két hajója gyorsasági versenyben kívánja kipróbálni az erejét. Harrison még nem döntött, vállalja-e a versenyt... A Fehér Csillag természetesen óriási jutalmat helyezett kilátásba arra az esetre, ha mi hajónk köt ki elsőként: a tisztek a szokásos fizetés háromszorosát kapják, valamint garanciát arra, hogy ennél a hajótársaságnál kiemelt szerep jut nekik a továbbiakban. („Uraim! Önök mit javasolnak? Háromszoros fizetést kapna a győztes...”)

Így az Afrodité és a „londoniak” Betty nevű utasszállítója egy időben indulhatna New Yorkba. A cél: néhány órával megelőzni az ellenfelet. („Uraim! El tudják képzelni milyen érzés lesz legyőzni végre a nagyképű »londoniakat«?!”)

Ha vállaljuk a versenyt, módosítunk a szokásos útirányon, így a kerülőút helyett a nyílegyenes utat választjuk. Az útirány bemutatásánál használjunk térképvázlatot! Fontos, hogy a mi új útvonalunk, az egyenes út északabbra fekszik a szokásos kerülőútnál. („Ugyan, kinek lenne kedve ezek után valami harmadosztályú bárkán szolgálni? Dehogy! Csakis a legjobb hajókon, és egyre magasabb beosztásban! Hé, Ön-ből is lehet kapitány!”)

A lelkesítő beszéd után a kapitány távozik – állítsuk le a játékot.

Amennyiben a csoport nem lelkesülne fel a verseny lehetőségét hallva, szerepen kívül egyeztessünk, mivel volt lehetséges a tiszteket az ügy mellé állítani. Az Afrodité ugyanis vállalja a kihívást.

Egész csoportos tábló

„A hajógyárból most kikerült, vadonatúj hajó elindult a kikötőbe! A legszebb, legkényelmesebb gőzös ma érkezik a mi kikötővárosunkba, innen indul egy nap múlva Amerikába! Dél előtt 11-re ér ide! Gyerünk a kikötőbe!” Ilyen és ehhez hasonló mondatok hangoztak el az angol kikötőváros lakói között, 1910. április 3-án. Ennek köszönhetően óriási tömeg gyűlt össze az adott időre: még a kikötő raktárainak tetején is emberek tolongtak.

Készítsünk táblósorozatot, amely a gőzhajó kikötését néző embereket ábrázolja, amikor

- észreveszik a távolból felbukkanó hajót
- figyelmetlenségéből keresztbe fordul előtte egy másik, éppen indulni készülő gőzös
- néhány méternyire van egymástól a két gőzhajó, mindenfelől szirénák és dudák hangját hallani
- sikerült elkerülni az ütközést – a nagy hajó kiköt.

Narráció

A vezeték nélküli távirón rendre jönnek az üzenetek a verseny állásáról. Az első három napon végig a Betty vezetett. Mivel nem volt túl nagy az előnye, az Afrodité legénységéből csak néhány ember kezdte elveszíteni a győzelemben való hitét. A negyedik nap reggelén Harrison kapitány összehívja mindazokat a tiszteket, akik épp nincsenek szolgálatban. A kapitányt ismét a tanár játssza.

Egész csoportos improvizáció

A kapitány elújságolja, hogy a legfrissebb hírek szerint az éjszaka átvettük a vezetést a Bettytől, és az előnyünk azóta – lassan, de biztosan – növekszik. Előző nap késő délután tértünk rá az útvonal módosított szakaszára. Innen tehát biztosnak látszik a győzelem.

Közli: „a verseny tisztasága érdekében” új szabályt léptet érvénybe, rajta és a táviráson kívül senki sem ismerheti a sürgönyök szövegét. Végül Harrison ismét gratulál, majd további jó munkát kívánva kimegy.

Improvizáció

A hajó főtvírásza, Jack Scott a legfiatalabb tengerész a hajón. Ifjú házas, egyéves kislánya van. Igen tehetségesnek tartják a szakmájában, ezért került – alig három évvel a távirásztanfolyam elvégzése után – magas beosztásba a versenyző luxushajón.

A tiszteket megdöbbenette a sürgönyökkel kapcsolatos parancs, így közülük többen bemennek a távirásztaszok helyiségébe aznap este, hátha megtudhatnak valamit. A hajóra érkező üzeneteket egy fekete füzetbe jegyezték le, és ez a füzet Scott főtvírászt fiókjában található, a fiók persze kulcsra zárva.

A tanár Scottot játssza, a résztvevők egyesével érkehetnek egy-egy tiszt szerepében.

A résztvevők megpróbálják meggyőzni a főtvírászt, hogy vegye elő a füzetet. Ha sikerrel járnak, akkor a következő derül ki: aznap éjszaka négy hajó figyelmeztetett jégveszélyre, ebből három az ellenfél, a Londoni Hajózási Társaság tengerjárója. A negyedik egy másik vállalaté; annak kapitánya a jéghegyek miatt ma éjszakára leállította a gépeket, csak reggel mennek tovább.

Ha nem sikerül a meggyőzés, akkor a játék leállítását követően mondjuk el, hogy éppen ott van az egyik tiszt (nevezzük Blacknek), amikor kopogni kezd a táviró készülék. Black természetesen ismeri a jeleket, így érti az üzenetet. „Jégveszély! Éjszakára leállunk!” – így hangzik. Ezek után tudomást szerez a „londoniak” három jelzéséről is.

A tanár szerepben hivatkozzon a hajózás egyik alapvető szabályára: a kapitány parancsa mindenképp felett áll. Csak akkor engedjen, ha valóban hitelesen, igazán meggyőző érvekkel próbálkoznak a gyerekek. (A magánéletre való utalások, a katasztrófától való félelem realitásának kidomborítása stb.) Amellett, hogy szerepben van a tanár, folyamatosan kell figyelni az osztály instruáló tagjaira, akik – tapssal – bármikor megállíthatják a játékot. Ilyenkor a szerepből kilépve, tanári kérdésekkel kell segítenünk.

Egész csoportos improvizáció

Miután értesült a kapott üzenetek, a tiszt (a példa kedvéért: Black) úgy dönt: összehívja mindazokat a tiszteteket, akik éppen nem teljesítenek szolgálatot. Hogy Harrison kapitány ne szerezzen tudomást a gyűlésről, a mosókonyhában találkoznak. Lépünk szerepbe, játszunk a tiszteteket! A Black tisztet játszó gyerek mesélje el, amit megtudott! Mit tegyünk? Kockáztassuk-e a magunk és az utasok életét? (Több száz utasról van szó!) Mi lesz a versennyel, a jutalmakkal?

Jussunk el a döntésig: fellázadjunk és váltsuk le a parancsnokot, vagy menjen minden úgy, mint ezelőtt? Amennyiben felmerül, hogy próbáljuk meggyőzni a kapitányt, azt játékban is nézzük meg! A tanár ekkor ismét a kapitányt játssza. Hajthatatlanul ragaszkodjék a teljes sebességgel való haladáshoz! Ebben az esetben ő bírhatja döntésre a jelenlévőket. („Nos, uraim! Válasszanak! Velem vagy ellenem? Aki lázadni akar, álljon ide, élém! Gyerünk!”) A játék leállítása után beszéljük meg, mi lehet azon tisztak sorsa, akik ellenszegültek a parancsnoknak – ha volt ilyen!

A foglalkozás folytatása attól függ, hogyan döntött a csoport.

„A” variáció: Minden marad a régiben

Narráció

Aznap éjszaka a hajó jégheggynek ütközött. Szerencsére elég mentőcsónak áll rendelkezésre, így sem a légénység, sem az utasok között nem tör ki pánik. Egyedül a kapitány nem ül be egyik csónakba se: a hajón marad, együtt kíván elsüllyedni a legszebb tengerjáróval.

Tabló, gondolatkövetés, egész csoportos improvizáció

A mentőcsónakba való beszállás perceit játszunk el! Jelöljük ki egy vonalat: aki ezen átlép, a csónakba jut! Lépünk a tisztak szerepébe, majd egyesével haladjunk át a vonalon! Aki átmegy, közölje az általa játszott szereplő e pillanatban legfontosabb gondolatát! Ha mindenki beszállt a 6-8 személyes csónakokba, indítsuk el az improvizációt! A tanár az egyik tisztet játssza.

Vajon mire számítanak a hazatérés után? Mit éreznek a verseny elvesztése miatt?

Miről beszélgethetnek? Milyen hangulatban lehetnek az emberek, mit érezhetnek?

A nyílt tengeren vagyunk, távolodunk a hajótól. Lépünk szerepbe!

Tapssal állítsuk le a játékot, megtartva az előző testtartásunkat: állóképet készítünk. Ebben a pillanatban mindenki döbbenten látja, hogy a hajó – a kapitánnyal együtt – egyetlen reccsenéssel kettétörik, majd néhány perc alatt elsüllyed. Mire gondolnak a csónakok utasai?

„B” variáció: Fellázadjunk Harrison kapitány ellen

Narráció, egyeztetés

Látva, hogy elveszítette hatalmát a tisztak felett, Harrison ideiglenesen – az utazás végéig – lemond a hajón betöltött rangjáról. Tudja: utasítható légénység nélkül nem lehet hajózni. Bevonul a kabinjába, és az út végéig ki sem jön onnét.

Mit tegyünk? (Pl.: álljunk le éjszakára, menjünk vissza a szokásos útvonalra.)

Egész csoportos improvizáció

A visszaérkezés után a Fehér Csillag Hajózási Vállalat elnöke berendeli Harrison kapitányt és a lázadó tiszteteket, hogy kikérdezze őket. Döntést kíván hozni, ki követett el hibát.

A tanár jelöljön ki két csoportot! Az egyik a tisztak szerepébe lép, a másik a kapitányt védő ügyvédekét játssza. Önként vállalkozó tanuló legyen Harrison kapitány, illetve Black! Osszuk ki Scott távirás szerepét is! A tanár a hajótársaság elnökeként irányítsa az improvizációt!

Az elnök mindkét féltől hallani szeretné, hogy pontosan mi is történt. Azután tegye fel a kérdést: bűnösnek érzik-e magukat valamiben. Miben érzik hibásnak a másik felet?

Hagyhatjuk, hogy parázs vita alakuljon ki, de próbáljuk mederben tartani az indulatokat!

Diagram

A Fehér Csillag Hajózási Vállalat elnöke tehát döntést kíván hozni. Harrison kapitánynak vagy Blacknek távoznia kell a hajózási társaságtól.

A foglalkozás lezárásaként jelöljük ki a terem két, egymástól messze lévő pontját. Aki úgy gondolja, hogy az elnöknek a kapitányt kéne menesztenie, álljon az egyik, aki szerint az első tisztet kéne elküldeni, álljon a másik kijelölt területre!